

Шнайдерскій *Дра*
Една хиљада двестата и осам
десет и осам
и мајрајска едина
на
Славено-Сербскій
Јоанитовъ Вучетъ
Славено-Сербскій саисажељивъ.

Културно
наслеђе
Србије

1960
БЕОГРАД

ЈОАКИМ ВУЈИЋ

ШНАЈДЕРСКИ КАЛФА

КОМЕДИЈА

ПРЕВОДИ И ПЕРЕРАДА
СА МАЂАРСКОГ

ШТАМПА СА РУКОПИСА

ИЗДАЊЕ МУЗЕЈА ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ
БЕОГРАД 1960

бр. 3183

ИФН. 3173

Штампа „Привредни преглед“, Београд

ДК 886-2

ЈОАКИМ ВУЈИЋ
 Слика рађена за „Путештвије по Србији“, 1828 године

ПРЕДГОВОР

Колектив Музеја позоришне уметности, после вишегодишњег прикупљања, сређивања и излагања докумената о развоју позоришне уметности у НР Србији, што и даље остаје његов стални и непресушни задатак, сматра да ће одговорити нужној потреби наше културе ако покрене малу едицију значајних докумената о позоришној прошлости.

Друштвени и прогресивни значај позоришта у прошлости и његов високи уметнички и културни значај у садашњости, заслужују и захтевају да се из савременог аспекта сагледају и одреде значајне појаве и личности наше историје позоришта, према којима је грађанска историска наука, често једнострана у одређивању њиховог историског значаја, била непотпуна, а често и неправедна.

Публикујући као своју прву едицију Шнајдерског калфу Јоакима Вујића, Музеј обележава 125 годишњицу Књажеско-сербског театра у Крагујевцу, а истовремено се одужује првом српском позоришном раднику Јоакиму Вујићу, публиковањем једног његовог нештампаног рукописа који се, међу другим његовим нештампаним рукописима, чува у Архиву Српске академије наука и уметности.

При одлучивању који Вујићев рукопис да штампа, Музеј се није руководио литерарним вредностима комада, већ историским значајем Вујићевих дела за позориште на почетку његовог развоја.

У тежњи за оживљавањем нашег позоришног наслеђа пошли смо од Јоакима Вујића, што значи од почетка наше новије позоришне историје, и од Књижеско-сербског театра у Крагујевцу, првог зачетка организованог, професионалног позоришног рада у тек ослобођеној српској држави.

Пред Музејем је даље задатак да, публиковањем смичних сведочанстава, више осветли и зачетке позоришног живота у Београду, посебно 1841 годину, којом Београд може да прослави у 1961 години 120 годишњицу Театра на Ђумруку и првих тежњи Београђана да оснују стално позориште.

У многим ратовима Србија је, паљена и рушена, губила сведочанства о својим културним прегнућима. Али захваљујући свести нашег времена о значају правилног сагледања историске прошлости, сакупљању, сређивању и обрађивању историске грађе и докумената поклања се посебна пажња, што отвара нове могућности историчарима позоришта.

М. Н.

ШНАЈДЕРСКИ КАЛФА

Комедија је преведена са мађарског на славено-сербски језик 1823 године. У то време Вујић је био у великом послу — довршавао је своје „Новејше землеописаније целаго света“. Дело је позамашно, за оне прилике. Радио га је по немачким географијама (Löhr и др.) и на основу својих путештвија и познавања разних крајева и градова. Превод (и прерада) Шнајдерског калфе и Землеописаније нашли су се заједно, на истом столу и под гушчијим пером истога списатеља. Тако се лако појавила мисао, да се ова два рада нађу један другоме у помоћи, односно да приходи од претстављања Шнајдерског калфе обезбеде штампање Землеописанија.

Зна се поуздано, да је Вујић имао обе ствари готове у марту 1824 и да је већ био спреман, да са њима пође на пут у Земун, Панчево и Темишвар. У овим местима он ће претстављати своје комаде и потрудиће се, да стекне новац за штампање Землеописанија. Поуздао се нарочито у Шнајдерског калфу, веселу игру са певањем, коју је силом правио опером, да би му ваљда било што веће надање у добре театарне приходе. На самом путу Вујић мења и име комаду: Шнајдерски калфа постаје Сестра из Ирига. Под тим именом игран је и у Темишвару, крајем маја или почетком јуна 1824.¹⁾

У четвртој књизи Вукове преписке, Београд, 1909, страна 570, налази се Тиролово писмо Вуку, од 24 јуна 1824 (по новом календару). У писму се каже и ово:

„Вујић је из Темишвара отишао, јер су му многи говорили: да се не срамоти. Кад су играли Сестру из Ирига, то сам био и ја у Театеру и могу вам казати, да су Дилетанти весма добро играли, него се он сувише криво, па још није доста, него. . .

¹⁾ Из писма Димитрија Тирола не сазнаје се тачан датум.

Зато су га многи изобличили и совјетовали, да више комедије у Темишвару не прави.“

Даље, у писму, Тирол говори о Вујићевом ставу против Вукове реформе језика. — Вујић се дакле „неће нигда по вашој граматичи владати“.

Такав Вујићев став (који је већ раније демонстративно и увредљиво показивао) наљутио је још једанпут и Вука, реформатора, и Тирола, његовог приврженика. Тирол се још осетио овом приликом и лично погођен, јер је ову граматику, коју Вујић одбацује, превео на немачки језик. Она ће се штампати са предговором чувеног Јакоба Грима. Увређени Тирол оштро је напао Вујића. Вујић је, по њему, изобличен после претставе Сестре из Ирига. Шнајдерски калфа, иначе по имену и надимку Гаврило Скакавац, претрпео је у Темишвару највећи неуспех, углавном кривицом самога Вујића.

Интересантно је, да је после осамдесет година исти Тиролов напад на Шнајдерског калфу поновио и Павле Поповић. Сад обратно, углавном кривицом Шнајдерског калфе.¹⁾ Поповић каже:

„Иако је истина, као што се једанпут тврдило, да је при претстави Шнајдерског калфе у Крагујевцу 1833²⁾ он (Вујић) сам играо насловну улогу у комаду, одвратно бесмислену улогу Гаврила Скакавца — како ју је могао играти, он „литератор“ таквога значаја какав се себи давао, и то још као матор човек, у шездесетим годинама својим? Одиста ништа тако можда не компромитује Јоакима у књижевности као овај његов комад.“

Тиролов темишварски напад из 1824 године потпуно је разумљив. Додајемо још, да је непосредно пред прву претставу Сестре из Ирига био у Темишвару и сам Вук Караџић (целог априла). Вујић је затекао Вука, кад је 28 априла стигао у Темишвар. Сутрадан, 29 априла (по новом календару), Вук пише Копитару, и у писму каже за Вујића:

„Јуче је овђе дошао Јоаким Вујић, да прави комендију, да би морао издати Географију.“³⁾

Реченица кратка и јасна. Вујић је у зао час стигао у Темишвар. Његова „комендија“ унапред је осуђена на неуспех.

¹⁾ Годишњица Николе Чупића, књига XXIV, Београд, 1905.

²⁾ Из говора Милорада Шапчанина, приликом отварања, 10 новембра 1868, Народног позоришта у Београду, у кафани „Код Енглеске краљице“, данас Космајска улица. Шапчанин је погрешно дао годину 1833, или је то пропуштена штампарска погрешка.

³⁾ Вукова преписка, књига I, Београд, 1907, страна 258.

Географија ипак није пропала. Издавање Землеописанија помогли су Панчевци, на други начин.

*

Многи „критизатори, временари и решетари“, Тиролова расположења, вређали су и називали Јоакима Вујића неотменим литератором, али нису били у стању, да га спрече у његовом великом раду на оснивању српског позоришта. Вујић је знао важност и потребу позоришта и трудио се, колико је могао и умео, да изабере добре позоришне комаде. Преводио их је, дотеривао и прерађивао. И чим би, према своме схватању, осетио да му комад није добар, он би се мучио, да га, колико толико, начини добрим. То „мучење“ Јоакима Вујића осећа се и у његовом Шнајдерском калфи.

Ова весела игра није без вредности, и поред тога што нема у њој места које није оштро нападано. Међутим може се и друкчије говорити о тим местима.

„Весела лица“ из Шнајдерског калфе нису много лошија од сличних лица из признатих комедија. Игра речи радо се слуша и осећа се скривена бодља. Такве игре има у Шнајдерском калфи. Никад није глупо, да се чује, како је сиромаш говорио богатома, да је овај паметнији од њега, сиромаша, јер је појео много више печених ћурака, прасади, младе пилећине итд. Увек се може разумети јадање, које се чује, како би сиромашан и гладан млад човек (са здравим стомаком и врло добрим апетитом), у овом случају Гаврило Скакавац, само зато волео да се ожени, да би се бар једнога дана, на својој свадби, добро најео. Разуме се, да такав човек и не мисли о томе, ко би му спремио тај богати ручак.

У комаду су још дрвени барон Врбовина и „Француз“, кавалир. Нити је први барон, нити је други Француз. Обојици је главно занимање, овако „уздигнутим“, удварање богатој девојци, јединици. Оба „отмена лица“ у комаду довољно су комична у својим подвизима, које чине, да би само добили руку богате удаваче.

Чак и онај монолог на позорници, монолог Гаврила Скакавца, који може иначе бити досадан, радо се слуша. У њему се једно место издваја, и много свиђа. Гаврило је вандерер. Вандровао је свуд по свету, овако: „Ја сам био у Будиму, у Бечу, у Беканији; у Амстердаму, у Војки; у Паризу, у Батајници; у Филаделфији, у Сурчину, итд.“ Пришивање уз нај-

веће светске вароши понеких сремских села, није без духа. Сличне реченице нашле би места у најбољим комедијама.

Ту је и Карлова тетка. У Шнајдерском калфи две су Карлове тетке, два прерушивања мушкараца у женска лица. Карлова тетка, и нама позната по истоименом комаду, забављала је публику од краја прошлога века па све до данас. Она се свидела многим и у Београду „и на страни“, одакле је к нама дошла. „Карлова тетка“, у Вујићево време, могла је још више задовољити публику.

Комад је иначе жив, пун радњи. Има сцена врло успешних а међу њима, чини се, да је најуспелија ова: „Барон“ Врбовина и његов камердинер, иначе шнајдерски калфа, комично обучен у шарене хаљине, заједно се заклињу, клечећи пред богатом девојком, да ће обојица умрети ако она не „узљуби“ Врбовину. И сама девојка види сву комичност овакве заклетве па им каже:

„Тако, закуните се један с другим! (и „једног от другог главу удари и отиде“).

У Шнајдерском калфи, у рукопису, има осам песама. С овим песамама комад није имао нарочите среће. Није му ни Шлезингеров „петосвир“ помогао.¹⁾ Песме су тако различите међу собом, а већина је далеко од комада, која мање, која више. Најближа је песма Гаврилу, шнајдерском калфи, „Ја сам калфа већ шнајдерскиј постао“. Најмађарскија је Мацина песма о воћки, човековој добротинки, испевана у јесењем тужном расположењу, кад „лисје жути веће по дрвећу“. Међутим ова песма не приличи богатој Маци, која од свих сентимената има само један, да се уда за углађеног Француза кавалира. Од осам песама у комаду три су српске народне песме које је, по свој прилици Вујић заједно са Шлезингером уметнуо у Крагујевцу 1835 године. Прва претпоставка доводи и до друге, да је Вујић превод Шнајдерског калфе, из 1823 године, преписао у Крагујевцу 1835. Са овог другог преписа (Архив Српске академије наука и уметности) је и ово издање Музеја позоришне уметности.

У рукопису су једном косом црвеном линијом прецртане три песме: „Морам се сердити“, „С оне стране Мораве“ и „Тако

¹⁾ У Архиву Српске академије наука и уметности чува се петосвир, композиција Јосипа Шлезингера за Шнајдерског калфу. На нотном листу забележено је да је све то компоновано у Крагујевцу, 1835 године, за Оперу Шнајдерски калфа.

дакле твоју славу, воћко мила, време губи“. Осим ових црта нема других ознака те се не може знати, ко је прецртао песме.¹⁾

Не зна се такође да ли је на претстави Шнајдерског калфе у Крагујевцу, фебруара 1835, певано свих осам песама, или су избачене три, црвено прецртане. Међутим у Новинама Србским извештава се о певању више песама, и оних које су певане после комада. Тамо се дословно каже: „Г. Вујић представљао је веселу игру под именом Шнајдерског калфе; после овога је и више песама отпевано“. Из Шлезингерових нота, чији факсимил доносима у овој едицији, према мишљењу музичара сазнаје се:

— да је то била музичка пратња, „петосвиром“ (флаута, три кларинета и бас), рађеним на бази народних мотива.

Вујић није ни српске народне песме оставио читаве, него квариио да их прилагоди својим лицима. Једина је остала неопштећена песма „Смиљан, Смиљанине, покисну ти перје“. Ова песма, са свима својим ха, ха, ха и нека, нека, нека, певала се, па се и сад пева у Поморављу. Мало је изгледа, да је она из Шнајдерског калфе ушла у народ; вероватнија је обрнута претпоставка.

Главна улога у комаду је, заиста, за оправдану критику. Шнајдерски калфа, Гаврило Скакавац, није главно лице, ни једини скакавац у комаду. Од њега су много већи скакавци и барон Врбовина, и набеђени Француз. Сам Вујић, као несумњиви познавалац позоришта и позоришних комада, био је незадовољан, што нема главног лица, па је према томе и настала незгода и несигурност у давању самог назива комаду. У својој *Kurze Biographie* Вујић је комад назвао *Die Schwester, oder der wandernde Schneidergesell*. Овај би наслов био бољи, кад би се одбио *wandernde Schneidergesell*, па да остане само Сестра. У Темишвару је наслов Сестра из Ирига. И он је бољи од наслова Шнајдерски калфа. У своме Животоописанију Вујић назива комад Сестра из Будима или Шнајдерски калфа. И овде би боље било, да је само Сестра из Будима, без Шнајдерског калфе. У Крагујевцу су Новине Србске, од 22. фебруара 1835 године, објавиле да се 16 фебруара играо у Крагујевцу „комад под именом Шнајдерског калфе“.

Име комада из Новина Србских слаже се са именом у рукопису и на нотном листу Шлезингеровог „петосвира“.

Непрестано мењање назива једном кратком комаду, од свега два чина, очито показује, да је Вујића нешто једнако

¹⁾ У тексту оба чина има такође прецртаних места, али врло мало.

узнемиравало. Нешто га је пекло, утолико јаче, што је остао неодлучан и све се вртео око једног истог дрвета. Требало је да пође мало даље, па да одмах погоди прави наслов:

— Скакавци!

Скакавци су овде главна лица, барон Врбовина и француски кавалир, а Гаврило, Шнајдерски калфа, једва је споредни скакавац. Такав наслов, или још бољи и одређенији:

— Сви скакавци лете на паре.

А паре су, на гомили, код богате удаваче Маце, кћери газда Продана.

И сам крај ове веселе игре скакавачки је, јер је један скакавац, француски кавалир, добио богату девојку.

*

Простор и време условили су нам, да се само оволико позабавимо Шнајдерским калфом, али не смемо пропустити, а да не споменемо и рукопис који се чува у Архиву Српске академије наука и уметности, заједно са још девет Вујићевих рукописних позоришних комада. Ту је било и остало највеће хранилиште Вујићевих нештампаних драма, а данас и једино. У Народној библиотеци у Београду чуване су у рукопису три Вујићеве драме и три „Тужбе Књижевства Србскога“. Свих шест рукописа изгорело је 6 априла 1941. За један рукопис који се налазио у приватној својини, још почетком овог века, није се могло дознати у овако кратком времену.

Рукопис Шнајдерског калфе преписан је дозволом претседника Српске академије наука и уметности. У самом Архиву наишли смо на велику љубазност и пажњу. Рукопис је добро сачуван и читао, сем неколико места које је време оштетило. Ту смо са жаљењем морали оставити празнине. Задржали смо језик славено-сербски са данашњом транскрипцијом. Оставили смо ондашњи обичај неких списатеља, кога се и Вујић држао, да се често, и ако настане неко њихово нарочито расположење, заједничке именице пишу почетним великим словом. Интерпункцију смо само понегде задржали и свуда смо је мењали и допуњавали где се појављивала опасност нејасности. Из смисла се могу разумети многе ређе и стране речи, облици и изрази, док је њихов мали број исписан са објашњењима на крају ове едиције.

СВЕТИСЛАВ ШУМАРЕВИЋ

ШНАЈДЕРСКИ КАЛФА

ЛИЦА

Г. ПРОДАН — један доброимућниј газда и господар

МАЦА — његова једина кћи

ЈЕЛКА — њена службеница

БАРОН ВРБОВИНА

ФРАНЦУЗ

} Мацини милостници

КУЗМАН — слуга г. Продана

ГАВРИЛО СКАКАВАЦ — шнајдерски калфа

ДЕЈСТВИЈЕ ПЕРВОЕ

И С Х О Д 1-виј

Г. Продан и Кузман

Г. ПРОДАН — Но, ти угурсузе један, сад таки кажи ми шта си видио, зашто ћу ти таки с овом палицом главу по полак разлупати.

КУЗМАН — Немојте ме, мој драгиј Господару, ја ћу вам све до конца казати.

Г. ПРОДАН — Но дакле говори!

КУЗМАН — Но дакле када сте ви већ били отишли от куће, пак сте ми заповедили, да овде на стражи код врати будем, и да никога на врати не пуштам, тако ја сам овде стајао, чувао, пазио и дреждао, али за дуго време није нитко дошао. Онда ми се било досадило, дакле из дугог времена довабим наше мрко псето Апсару, да и он чува нашу младу Господичницу, да бадава не квари лебац; које и он може казати, ако има поштено сердце у себи, како је Француз кроз пендер хотео да уђе; и ако ви мени нећете веровати, тако питајте нашег Апсару.

Г. ПРОДАН — О то, медведе један, како би ја питао Апсару, ваља да ти знаш с њим говорити?

КУЗМАН — Но нека вам и он каже, ако себе за поштено псето држи, како се горе пузао Француз до пендера, мал што није врат сломио.

Г. ПРОДАН — А шта си ти онда радио?

КУЗМАН — А шта сам радио, ја сам му казао: Господару, ви ћете тако врат сломити, куда се верете тамо горе, него почекајте мало, да вам меревине донесем, по којима можете се лепо горе попети.

Г. ПРОДАН — А како си ти то смео учинити?

КУЗМАН — Е та боље је, да је ушао унутра, него ли да је овде пао и врат сломио.

Г. ПРОДАН — Угурсузе један, и да би ли псе поганиј, а зар нисам ли ти заповедио, да баш никога унутра не пушташ. Ево ти (удари га палицом), на, и другиј пут да будеш паметни.

КУЗМАН (плаче) — Ајао, кукавцу мени Кузману, јао! Е ја имам памети, него ви сами не знате шта хоћете; та ви нисте ништа говорили о пенџеру, него само да никога не пуштам на врати.

Г. ПРОДАН — Марво једна! Када ти ја већ један пут заповедим, да никога не пушташ, разуми ме! То онда то се разуме, да никога на врати, ни кроз пенџер, ни кроз фуруну, једним словом ни кроз какву рупу не пушташ.

КУЗМАН (јоште плаче и пипа се по месту гди га је ударио) — Дакле другиј пут кажите ми паметније шта хоћете: Зато што сам ја слуга, имам ја зато опет памети.

Г. ПРОДАН — Зато дакле пази, и отвори добро твоје уши, пак никога не пуштај унутра, ни Петра ни Павла. Овде, у ову кућу, није слободно ником ући ни пешице, ни пузећи, ни клечечки, ни на коњу, ни на коли, једним словом никоим начином.

КУЗМАН — Но дакле сад говорите како један паметан човек, сад вас већ све разумем. Сад дакле можете слободно отилазити, Господару мој, и немојте се ништа бојати, јербо ако ћеду Кавалери и хиљаду душа имати, јоште нећеду к Господични доћи. Али збиља, драгиј Господару, ако се ја добро узвладам, хоћете ли ми онда опет дати наше Господичне собну службеницу Јелчицу мени за жену и јоште к њој пет или шест форинти, да бисмо за целиј живот наш могли поштено живити?

Г. ПРОДАН — Батину преко леђа, угурсузе један! Сада ти на то не мисли него на оно, да ти Господичну чуваш, да нитко к њој не уђе, разумеш ли ме? (оде).

И С Х О Д 2-иј

Кузман сам

От како је света и века никакав слуга није толико страдао и терпио како ја; другиј будала човек већ досада изгубио би сто пута свој лебац, али ја имам памети, јербо се ја знам с Господари добро владати. Дакле да видимо шта је заповедио! — (броји на прсте) — ни Петра, ни Павла, добро, сад дакле знам,

бре сад не браним, ако би су регементама долазили Кавалири, опет зато неће ни један ући унутри (гледа унутра кроз пенцер). Хеј, какве су то добре наше девојчице, по читавиј дан моле се Богу из оне књиге, коју је Француз донео. Оне не мисле ни на њиове милостнике (пева)

П е с м а

Синоћ мени Ордре дође да ја маширам,
Преко Пемске у Француску да квартир тражим.
Ја ћу мени тамо наћи лепу девојку,
Јоште лепшу негол нашу витку Јелену.
С њоме ћу се веселити, дањом и ноњом,
И могу се с њоме венчат Божиом помоњом.

После песме узме један комад леба и једе, пак по цеповима тражи мрвице.

И С Х О Д 3-тиј

Кузман и Француз

ФРАНЦУЗ (у себи) — О драго сердечно, рад би сам учинити моје посјештеније сладчајшој Господични Мачици; али онај проклетиј грубијан Кузман с гвозденима вилама стоји овде на врати, тако како год главниј пас Цербер што стоји на паклени врати. Гледаћу макар какав начин да ручицу ове лепе Господичне задобити могу, јербо, каже се, да њен отац има весма много новаца. Истина ја сам изучио неколико школа, али сада научен човек у ово време от науке живити не може, јербо како се гдигод каква иоле службица укаже, то по стотину научени људи трче и хватају се за њу. Овде у овој вароши и код Господичне Мачице издао сам себе за француског кавалира, јербо знам, да наше Господичне бољма чествују и милују стране ветрогоње и битанге кавалире, неголи своје собтствене рождене соотечествене Кавалире. Но дакле сад сам већ францускиј Кавалир, а јоште што је најсмешније, што једва дванајст речи знадем францускиј пак и то све наопако, а кромје свега тога Господична Мачица и цела ова варош држу ме за право рожденог француског Кавалира. Сад дакле морам пробати с овим проклетим угурсузом и грубијаном Кузманом да изиђем на крај,

јербо јучер добро ми је изишао мој план с мердевинама, кроз пенџер верајући се и пењати (хоће да уђе).

КУЗМАН — Хеј, стани! Тко си ти?

ФРАНЦУЗ — Кел импертинанс¹⁾

КУЗМАН — Нас? Како не бисте ви познавали нас, када свакиј дан по десет пути лептирите овуда околу наше куће, пак заиста горко данас падоше ми мердевине на моја леђа, да их скоро нећу заборавити. Зато идите одавде, Господару мој, јербо, душе ми моје, сад ћу вам с овима вилама распараилисати те ваше плундре.

ФРАНЦУЗ — Кома?²⁾

КУЗМАН — Дома? Богме и боље је да се чистите дома, јербо овде у ову кућу није слободно никоме ући (у себи) — Овај ће, без сомњенија, бити онај Петар, о коме је мало пређе Господар говорио (к Французу) — Али молим вас, Господару, је л' да се ви зовете Петар?

ФРАНЦУЗ — Си, си, мон шер ами, же сви Петар.³⁾

КУЗМАН — Је л' да сам погодио? Но дакле сада идите одавде докле сте здрави, јербо овде није слободно ни Петру ни Павлу ући унутра.

ФРАНЦУЗ (у себи) — Но сада сам се здраво преварио, зато морам мало касније доћи (Кузману) — Адие, мон шер фрер⁴⁾ (оде).

КУЗМАН — Кер? ти си сам кер, ако то мени кажеш, а и твој отац, и твоја мати, били су керови, кои су за зецом и лисицама како год и ти трчали. — Но, овде је већ био Петар; сада је јоште заостао Павао. Ха, ха! тамо видим опет једног сметењака, гди долази, тај ће без сомњенија бити Павао.

И С Х О Д 4-тиј

Кузман и Врбовина

ВРБОВИНА (у себи) — Баш сад сам видио Господара Продана, да је отишао от куће, зато би сада најбољу прилику имао с прелепом Господичном Мачицом говорити.

¹⁾ Каква дрскост.

²⁾ Како?

³⁾ Да, да, драги пријатељу, ја сам Петар.

⁴⁾ Збогом, драги брате.

КУЗМАН (држи му виле напред и виче) — Стани! тко си ти? Кажите ми, Господару, јесте ли ви Петар или Павао?

ВРБОВИНА — Ти грубиј неотесаниј угурсузе, не видиш ли ти, да сам ја Барон, пак како ти смеш са мнош тако говорити?

КУЗМАН — Ха, ха! ви сте Барон? Али ја не знам, какво је то име, ваља да је то Арнаутско име? Ја сам мислио, да сте ви Господар Павао, јербо је овде већ био Петар, зато сада само чекам на Павла.

ВРБОВИНА (у себи) — Овај чека на Павла, може бити да му је заповеђено, да само Павла унутра пусти, али сад ћу ја њега тако преварити (Кузману) — Јест, тако је, мој брате, ја се зовем Павао, зато мени треба да уђем унутра.

КУЗМАН — Хеј, Господару Павле, из тог неће бити ништа.

ВРБОВИНА — А зашто?

КУЗМАН — Зато, зашто овде није слободно ући унутра ни Петру ни Павлу.

ВРБОВИНА (у себи) — Ала, како сам се преварио! (Кузману) — Драги пријатељу, ја нисам Павао, него ја сам Барон и зовем се Врбовина.

КУЗМАН — Не браним, ако сте ви и Растовина, или Јаворвина, или Глоговина, или Церовина, или макар и сама Дреновина, јошт ћу вас с овима вилама пробости, ако силом хоћете у ову кућу да уђете (хоће да га прободете и виче) — Хеј, Апсара, Кормош, Дудаш, Мелак, Гаров, Белов, Рундов, Латур, ходите у помоћ!

ВРБОВИНА. — Да си таки ућутао, зашто ја нећу силом ући.

КУЗМАН. — Но, дакле идите одавде, и немојте се овуда разтресати.

ВРБОВИНА — А знаш ли шта? Видиш ли ова три дуката? Ова ћу теби дати, ако ме унутра пустиш.

КУЗМАН (плаче) — О боже мој! Боже мој! Зашто се баш овај добар Господар зове Павао. О, како би за мене добро било ова три дуката, а они може бити вреду и једну форинту. Колико би мени Бакал Марко за те новце ракије дао.

ВРБОВИНА. — Бре, узми будало, та ја нисам Павао, ја ти могу с моим Баронством засведочити, да ја нисам Павао.

КУЗМАН. — Јест, како није, та ви сте Павао и остаћете докле сте год живи Павао.

ВРБОВИНА. — Гледај ти један безобразниче, дакле ти не верујеш једном Кавалиру, како што сам ја. Но ја ћу тебе сада научити памети.

КУЗМАН (виче) — Хеј, пси, мачке, мишеви, патке, гуске, копунови, петлови, ћуркови, Апсара, Кормош, Дудаш, Мелак, Гаров, Белов, Рундов, Латур, и сви људи, ходите овамо у помоћ!

ВРБОВИНА. — Већ морам отилазити, јербо на ову ларму цела ће се варош скупити! (оде).

КУЗМАН. — Ала је то проклетиј зао човек Павао, баш ме добро!) — — — — барем да ми је коју крајцару на ракију дао. Хеј! ал' дође на памет а то ми је дала Господична за једно парче папира, које јој Француз преко мени послао био (извади из џепа новце и броји): Један, два, три то је један грошић. Један, два, али ова сребрна крајцара, не знам колико чини, јербо овакиј новац јоште нисам имао код себе, зато морам Крчмара Радоицу питати, — Хеј, ала ће се мој Господар радовати, кад му кажем, како сам се добро владао, зашто сам и Петра и Павла одавде отерао. Дакле сада идем мало да пијем, јербо нема ништа, от кога би се бојала млада Господичница (оде).

И С Х О Д 5-тиј

Гаврило сам и пева

Песма

1

Ја сам калфа већ Шнајдерскиј постао,
Писмо моје от мајстора достао;
Да ја могу вандровати и по свету ићи.

2

Ја сам равно змајеве видио,
Са змијама доста беседио;
Немојте ме, мои драгиј, да ме убијете.

1) Рукопис оштећен.

Зато могу свуда путовати,
 Нити се ја от кога бојати,
 Јербо иглу, риф, маказе ја са собом носим.

Онај човек који није никада вандровао, јест исто таковиј, како год, онај који није никада вандровао; а ово ми је казао мој покојниј отац после своје смрти: иди, синко, у широкиј свет, ако желиш временом свет искусити и децу видити. Ја сам се после смрти мог Отца пријмио Шнајдерског заната, али ми опет зато није ишао мој посао тако добро, како што сам мислио, јербо ми је мој Мајстор казао, да без дегенека не може се занат научити. У целом занату није ми се заиста ништа тако лепо допадало, како мога мајстора црвени коса кћи, која је тако лепа устанца имала, кад се смејала, и тако је лепо њена устанца отварала, како да би јој гарава погача из уста вирила. Напосљедок, ово ми је совјетовао један поштениј Господар, а то је био мог мајстора кочијаш, тако он мени један пут рече: ти си један мудар момчић, зато учи какав другиј отмјениј занат. Ја га у тому послуша, тако сам Писмоношом постао; али и овде није ми баш тако добро посао ишао; јербо Госпође чрез њиове, мужеве, а девојке чрез њиове милостнике, добивају своје добре пријатеље. Већ има четрнајст дана, да нисам топле чорбице, нити какав комадић месца окусио, и баш не знам шта да чиним. Али већ видим, да друго није заостало, него морам да се женим, зашто сам чуо, да у супружанским животу налази се само један дан, кои се зове весеље, и онда толико папити се може, да се трбу какогод бубањ напрегне и да се хаљине на њему распараилисати и попуштати морају. О, ја знам, да ћу добити девојку, јербо оне би морале проклете очи бити, које се не би у мене једног оваквог прекрасног момчића заљубиле. Хе! та шта ја нисам већ на свету пробао, а то се види и на мени, да ја нисам свагда код моје красне мамице и сладког Апице седио. — Ја сам био у Будиму, у Бечу, у Бежанији; у Амстердаму, у Воики, у Петербургу, у Инђији; у Јерусалиму, у Шатринци; у Паризу, у Батаници; у Вавилону, у Чуругу; у Лондону, у Дели Блату; у Филаделфији, у Сурчину; у Египту, у Омолици. и тамо сам видио једну такву велику гурабију, да су се от ње тридесет људи напалили и најели, и опет је от ње јоште толико мрвица, корица и парчета остало, да би се јоште и двадесет тотова

напраскати и накусати могли; а опет, у Турину видио сам толику главицу купуса, да су се слободно могли 99 Шакламана откише под њом заклонити. Ја сам ју искао, да ју понесем, али ми ју не дадоше, а толико боље за мене, јербо развалио би торбу, док би ју стрпао. Опет у Лизабони видио сам једну толику велику лулу, да су се слободно десет јаничара у њу с прекрштенима ногама спратити могли, и кад је хтео тко да пуши то свагда морао је њу један дан напред с цепаницом да запали. Хеј, Боже мој, чудни сам ти ја ствари на свету видио. — Али доста — сад морам срећу кушати, јербо овде у Пешти толико девојака има, колико год у риту жабетина; пак јоште и ово кажу, да само куцати треба и онда таки укаже се једна млада и лепа девојчица, којој не треба више ништа казати, него само то: душице моја и голубице моја, ја ћу те узети. И она на то соизволи се и престане. Но, дакле баш сад морам пробати, је ли то тако; али, забога, гди ћу куцати? Е, мени је све једно, макар гди, него ако ми које мушко изиђе на очи? — Е, али мудар човек, како што сам ја, зна себе овде помоћи — (куца): Но, сада ће ми таки моја будушча женица изићи. — Но, али шта је то, да ми се баш нитко не указује. — Е, ја морам мало боље куцати, може бити да је ова кућа глува. (опет здраво куца): Хеј, људи! гди сте, хеј!

И С Х О Д 6-тиј

Гаврило и Јелка

ЈЕЛКА — Хеј! Каква је то ларма?

ГАВРИЛО — Јој! каква је то прекрасна твар на свету!

ЈЕЛКА — А шта тражите, добриј пријатељу?

ГАВРИЛО — Ја тражим вас, анђелче моје.

ЈЕЛКА — Мене?

ГАВРИЛО — Та Богме вас, зато сам дошао да вас за мене просим.

ЈЕЛКА — О! та то је луд човек!

ГАВРИЛО — О! ја добро знам, какве су овде девојке, само треба куцати, ал' ето ти мора искочити једна девојчица, и онда јој не треба ништа друго казати, него: ја те узимам за моју женицу, и онда је, таки, посао свршен.

ЈЕЛКА — О! донде се мора много соли полизати.

ГАВРИЛО — Соли? тако желио би, да бисте се и ви у

штатуу сољану претворили, какогод Лотова жена, и ја би онда заиста с вас со лизао.

ЈЕЛКА — Како ћу се овог глупака ослободити? (у себи).

ГАВРИЛО — Но, дакле будите ви мила моја женица, и немојте се Бога вам много затезати, јербо ја знам да овде у Пешти више девојака има, него главе на коси.

ЈЕЛКА — То није истина, јербо тко вам је то казао, тај није имао четврте даске у главу

ГАВРИЛО — Како! дакле овим начином мене су за будалу држали, једног овако паметног шнајдерског младића, који сам от маказа краљ, от конаца мајстор, а от игле и напрстка секретар.

ЈЕЛКА — Простите ми, јербо от ваше женидбе неће бити ништа.

ГАВРИЛО — Како? а зар ви нисте женско?

ЈЕЛКА — Та ви видите да ја нисам гуска.

ГАВРИЛО — Но, дакле, ајдете, кад вас молим?

ЈЕЛКА — Идите до врага, и тамо тражите себи жену.

ГАВРИЛО — Куда би ја ишао до врага, та мени је све једно или ви, или каква друга, само нека је женско, јербо морам истину казати, да већ има четрнајст дана от како нисам топла јела окусио и само ради весеља рад би сам се оженили.

ЈЕЛКА — Сожалуем вас.

ГАВРИЛО — Ви ћете се кајати, душице моја, зашто ћете чрез мене много изгубити, јербо не налази се свакиј дан овака прилика, зашто ја кромје Шнајдерског заната јоште многе науке содржавам. Ја знам јошт играти, пушити, картати се. лумповати, и билијара играти.

ЈЕЛКА — Лепо, лепо, али је све бадава, кад ја већ имам мог милостника.

ГАВРИЛО — Је ли? Тако овим начином ви сте заручени, ха, ха, разумем, разумем, али баш штета за вас.

ЈЕЛКА (на страни) — Но, сада ћу га начинити правим мајмуном (к Гаврилу): А знате ли шта? Идите у Сегедин, тамо има један цухтхауз, тамо ћете наћи по вољи вама жену.

ГАВРИЛО — У Сегедин? Но, гледајте, људи, и то морам пробати. Бог да вас за то благослови, Господично моја, и да вам даде хиљаду пута то, што ви мени желите!

ЈЕЛКА — Но, ако тамо отиде, заиста ћеду га затворити и поштено изчибукати.

ГАВРИЛО — Дакле да идем у Сегедин, како што ми каже ова девојка, да тамо има један Лустхауз, и да се тамо може човек оженити, него ја морам најпре у карте гледати, јербо ја нећу најпре тако као будала главом тумарити. От мог мајстора кћери научио сам карте разметати. Хо, то је била једна наметна девојчица, она се звала Ђурђија Керепушева, она је знала добро погађати, свагда ми је знала из карти казати, кад ћу год от Мајстора дегенеке добити и увек је погодила (седне на земљу и размеће карте): Новци нестају, стариј човек, млада жена, новине, писмо, опет новци нестају, поп, смрт, мало деченце, опет новаца нема, великиј пут, болест, опет новци нестају. — Хеј, како на мене Маковскиј Кеџ гледи, као да сам му отца и матер заклао, или кућу запалио! Али само што новци нестају! — Ја сам не знам, како гди коме човеку новци долазе, као да би му ткогод сипао, како мом мајстору, кои свакиј дан све је богатији и богатији, кога већ и кћер Господичном зову. Хеј, кад би сам ја његов син био, мене би већ до сад Благородним Господином звали; зато требало би ми се само мало умити и очистити, али ако хоћу истину казати, ја заиста не знам тко ми је Отац био, зашто ми је Мајсторица казала, да ја нисам имао Отца, и воистину не знам, она ми је казала, да ме је от једне Циганке за једну корпу мекиња купила (пева)

П е с м а

1

Ој, Мајсторице, јадна кукавице,
Што ја теби учини, да ме тако гадиш.

2

Зашто ти каза, да си ме купила
Ст Циганке за мекиње, ти мене добила.

3

Кад је мој Отац велик човек био,
Све тарабе и лесе главом поразбијао.

И С Х О Д 7-миј

Француз и Гаврило

ФРАНЦУЗ — О малхер, ке же сви, же сви дан мон естрем, дезеспоар, же не рјен, а мон шер ами а боар, поен да карти, ан ен он мене поен даржан.¹⁾

ГАВРИЛО — Али молим вас, Господару, кажите ми куда је пут у Сегедин.

ФРАНЦУЗ — Бон жур, мон ами!²⁾

ГАВРИЛО — Сами? Како, зар не би више људи било, него ми сами?

ФРАНЦУЗ — Еске ву конес?³⁾

ГАВРИЛО — Кнез? ја сам не знам куда је отишао, ваља да с Ешкути у Бирцаузу пије ракију.

ФРАНЦУЗ — Кома?⁴⁾

ГАВРИЛО — Сома? и сам би попио, када би га само могао имати, јербо от четрнајст дана нисам ни топле чорбице окусио.

ФРАНЦУЗ — Ки ет ву дон, мон шер?⁵⁾

ГАВРИЛО — Кћер? Гди је? Мога мајстора кћи остала је код свог Отца, а ако ти желиш с њом говорити, а ти иди тамо к њој, а мени кажи куда је пут у Сегедин.

ФРАНЦУЗ — Е! Фрипон!⁶⁾

ГАВРИЛО — Фрипон? Како, зар сте ви познавали нашег Фрипона, хеј мудро је то псето било. Иста моја мајсторица тако га је миловала, како своје собствено дете, она му је свакиј дан кафе давала. Један пут и мени су начибукали леђа, што сам от њега кафу отео.

ФРАНЦУЗ — Ен ин мемок!⁷⁾

ГАВРИЛО — Шта маук? Отац ти је био маук, мати ти је била маук, а и твоја цела фамилија били су мауци, него кажи ти мени, куда је пут у Сегедин?

1) Погрешно француски. Значи, углавном: О, колико сам несрећан, сасвим исцрпен, очајан; немам шта дати свом драгом пријатељу за пиће. Нигде једног гроша.

2) Добардан, пријатељу.

3) Такође погрешно. Да ли познајете?

4) Како?

5) Ко сте ви, драги мој?

6) Лупеж.

7) Погрешно. За тренутак.

ФРАНЦУЗ — Мон ами, нон парле ву алеман пар парназан.¹⁾

ГАВРИЛО — Какав пармазан, убиле га силе, и сам би га кусао, када би га имао.

ФРАНЦУЗ — Но, но, пар плези.²⁾

ГАВРИЛО — Кои хантрак, шта је опет сада, какви плезири: Господару, ако сте плезирати, а ви идите кума Шћепану Берберину, пак нека вам завије ваше плезири, зашто је и мој тербу плезирад, зато желио би, да би се какав Берберин нашао, који би ми мој тербу с каквом појаком гужвачом завио.

ФРАНЦУЗ — О ме! ме! ме! ме! ме!

ГАВРИЛО — Шта, кои враг, зар ти мислиш да сам ја јарац те ми ти овуда крекећеш? Вештинскиј момак, безобразниј син и мемега минки. А знаш ли ти, да ја то нипошто трпити не могу, зашто најпре си ми неког сома напоменуо, ало то сам већ кроз прсте гледао; него ово јарећије крекетање не може никакав Шнајдер истерпити, зато ћу ти таки скроити јаку. Али зато опет не могу се на његов разговор сердити, јербо овај човек или је заљубљен, или је луд. Зато морам га питати: — Хеј Господару, ви сте, мислим, заљубљени?

ФРАНЦУЗ — Вуи, вуи, мон шер. О ке бел мадмоизеле!³⁾

ГАВРИЛО — Шта? Кои хантрак, зар сте се заљубили у теле? Бог с вама и сви Свети! Та то да знаду наши Ешкути, тако би те у кладе ујакарили. Али молим вас, Господару, напо сте се заљубили у теле?

ФРАНЦУЗ — Но, но, мон шер ами, са мер ете мадмоизеле са мамица!⁴⁾

ГАВРИЛО — Шта кои хантрак, зар и њена је мамица теле! Хо, дакле то мора бити једна доста длакава фамилија, али молим вас немојте ју за то миловати.

ФРАНЦУЗ — О ме, ме! Мици! Мици! Мици!

ГАВРИЛО — Како зар те опет враг носи те крекећеш, то да нисам више чуо, јер ћу ти сада све зубе полупати.

ФРАНЦУЗ — Мон ами, бон соар?⁵⁾

ГАВРИЛО — Поједи га сам, марво једна. — Колико много времена проведо с овим марвинчетом, пак јоште ми није показао пут у Сегедин. Но ал' ето опет другог сметењака, може бити, да ће ми овај знати показати пут у Сегедин.

1) Пријатељу, не говорите немачки...

2) Не, не, љубазно.

3) Да, да, драги мој. Каква лепа госпођица!

4) Не, не, драги пријатељу, њена мајка била је госпођица, њена мамица.

5) Пријатељу, добро вече.

Барон Врбовина и Гаврило

ВРБОВИНА — О! ја сам се у ову Марицу смртно заљубио, Њен отац има много новаца, а моје Баронство Врбовина никакву ми хасну не доноси, њу морам барем јоште један пут просити, и ако ми то не буде хаснити, то морам се отровати.

ГАВРИЛО — Али молим вам, немојте се овде тако дерати, него боље кажите ми куда је пут у Сегедин.

ВРБОВИНА — А тко си ти, безобразниче један?

ГАВРИЛО — Ја сам Шнајдерскиј калфа и зовем се Гаврило Скакавац.

ВРБОВИНА — Молим, само даље от мене!

ГАВРИЛО — Немам ја много посла с вама, него само кажите ми, куда је пут у Сегедин!

ВРБОВИНА — А шта ћеш ти у Сегедину?

ГАВРИЛО (на страни) — Овај је безсумњено некиј страниј Кавалир. — Рад би сам једну от они девојака за жену узети, које се у Лустхаузу налазе.

ВРБОВИНА — А тко те је тако залудио, ти будало једна? То онде није Лустхауз: Цухтауз, и тамо не дају жене него дегенеке.

ГАВРИЛО — Но стани почекај, ти змијо лукава! — али такве су жене, јербо оне су свагда раде, да људе слепе код очију начине.

ВРБОВИНА (на страни) — Овај ми се момак допада, а баш сад и онако немам служитеља. — Хеј мој драгиј, а куда сада ти мислиш?

ГАВРИЛО — Богме не би бранио, кад би ме ткогод за кочијаша или барем за секретара пријмио.

ВРБОВИНА — О, будало! та то није све једно. Ја те пријмам за мог Камердинера.

ГАВРИЛО — Камердинера? О, ја сам чуо, да је то велико званије. А дакле да, ја ћу драговољно бити ваш Камердинер, него шта ћете ви опет мени бити.

ВРБОВИНА — Ја ћу бити твој великоможниј Господин.

ГАВРИЛО. — Добро, добро, него шта ћу ја вама на годину платити?

ВРБОВИНА — Будало једна, та ја морам теби платити.

ГАВРИЛО — Добро, добро, то ја нисам знао.

ВРБОВИНА — Ја ћу ти дати лепе хаљине и на рекреацију много новаца; а твоја ће опет дужност бити писма к девојкама разносити.

ГАВРИЛО — О то ја веома добро знам, јербо ја сам и мојој мајсторици разносио писма.

ВРБОВИНА — Дакле добро, а знаш ли ти јоште штогод?

ГАВРИЛО — Знам се чешљати, обући се, јести, пити, пушити, јаја варити и холбу вина на душак пољоскати.

ВРБОВИНА — Лепо, лепо, а знаш ли какву музику?

ГАВРИЛО — Знам звиждати, драмбуљати, звонити и тамбурати.

ВРБОВИНА — То је све добро, него ја ти заповедам, да све на мене пазиш, јербо ми се твоје обхожденије види траљаво, за то учи от мене маниер.

ГАВРИЛО — Е, та нисам ни ја таква будала, како што ви мислите. Ја ћу научити ваше обхожденије.

ВРБОВИНА — Но сада, ово ти је твоја прва заповед, да ово писмо однесеш Господични Маџи.

ГАВРИЛО — Аја, из тога неће бити ништа, јербо то је та Господична Маџа, која ме је у Лустхауз, шиљала.

ВРБОВИНА — Е, то није могуће, то мора бити каква друга. Зато ти се мораш повиновати твоме Господару.

ГАВРИЛО — Но дакле добро, дајте ми то писмо. Него, збиља, ја морам најпре знати: тко сте ви и како се зовете?

ВРБОВИНА — Ја сам Барон Врбовина, и твој Господин.

ГАВРИЛО — Шта? Врбовина? — кои хантрак, каква је то дрвена фамилија! — Хеј, хеј, дижите се већ један пут из гнизда.

ВРБОВИНА — Ти марво, зар такву ларму треба да чиниш! Ти се мораш тако да обходиш како год и ја.

И С Х О Д 9-тиј

Маџа и први

МАџА — Кад код Господар Отац није дома, свагда је вика и праска околу куће.

ГАВРИЛО — Простите ми, ја нисам био, него овај Господин Врбовина рад је с вама да беседи.

МАџА — А ха, а зар сте ви овде?

ВРБОВИНА — О Мачице, душице моја!

ГАВРИЛО — Но сада морам мога Господара следовати.

ВРБОВИНА — О када ћете ме већ један пут срећног учинити, и сладку вашу поклонити ручицу?

МАЦА — Ја не могу никада ваша бити.

ВРБОВИНА — О зашто сте тако немилосердни, ваше је срдце тврдо какогод камен, ваше су мисли тако хитре какогод. . . . стреле.¹⁾ . . .

МАЦА — Не говорите о стрелама, него од руже и од цвећа.

ВРБОВИНА — Дакле добро, ваша су устанца какогод Ружице, а зуби бели какогод Крин, а под ваши стопала произилазе Љубичице цвеће.

МАЦА — Е, ви говорите како један неразумниј.

ВРБОВИНА — О Мачице, Анђелче моје! Само макар један пут погледајте на мене милостиво, зашто ће ме наједанпут шлог ударити, јербо сам се у вас смртно заљубио.

МАЦА — Како видим, ви сте заиста болесниј, тако идите Доктору.

ВРБОВИНА — О ти немилосердна Мачице! Зашто си тако немилосердна? Зато што си змију сисала; а зашто си змију сисала? — зато што мене не милуеш; а зашто мене не милуеш? — зато што си аждаја; а зашто си аждаја? — зато што — уф!

МАЦА — Зар сте опет изван памети?

ВРБОВИНА — Ах пред вашима ногама заклињем се! (клекне) и ако ме не узљубите, то ћу тако умрети.

ГАВРИЛО (клекне) — Ево и ја се заклињем!

МАЦА — Тако је. Тако закуните се један с другим! (једног от другог главу удари и отиде).

ВРБОВИНА (плаче) — А зашто ти плачеш, Медведе један?

ГАВРИЛО (плаче) — А зашто опет ви урлате, Господине мој? Та ви знате, да вас ја морам следовати.

ВРБОВИНА — Заиста у другом послу, али не у овом.

ГАВРИЛО — Али заиста и у овом.

ВРБОВИНА — О ти немилосердна Мачице! (устане). И зато ћу по хиљаду заљубљени писама писати, и по целом свету шиљати. Свакиј ћу дан по сто ица вина попити, и по сто партија Билијара играти. Заложиху цело добро мојега отца, убијају. — О, харају, робију, палију, нећу никога поштедети. — Али опет

¹⁾ Рукопис оштрећен.

нећу — зашто те ја преко начина милујем, моја премила Мачице! Зато ходи овамо, мој добри служитељу и загрли ме.

ГАВРИЛО — Но дакле ходите, мој Господине и будало једна (загрле се).

ВРБОВИНА — Видим, да си само ти мој вјерниј пријатељ. — Дакле, ајде да идемо у кафану, да пијемо по једну чашу пунча.

ГАВРИЛО — Е пијте га ви сами, ја га не потребујем, него боље дајте ми један бардак ракије или добру чутуру вина, к томе јоште и једног доброг позамашног печеног ћурана, или један черег от јарца, да више не виче ме! ме! ме! — јербо сам тако гладан, да би сам и вас самог опраскао, само да бисте били печени.

ВРБОВИНА — Не говори такве многе гаталице, него дај ми совјет, шта ћу даље радити, зашто ме ова девојка не милује.

ГАВРИЛО — А знате ли господине шта, кад не можемо девојку добити, а ми ¹⁾

¹⁾ Рукопис оштећен за један писани ред.

ДЕЈСТВИЈЕ ВТОРОЈЕ

И С Х О Д 1-виј

Гаврило и барон Врбовина

Гаврило има један великиј капут на себи, који је с папиром свуда на пасаманте обложен, на глави му је један великиј шешир, на три рогља, с пасаманти накићен, такожде има и другиј пруслук и на себи сабљу препасану.

ВРБОВИНА — Ти само овде стој, и пази, да не би се овде код ове куће какво подозреније појавило, зато, ако би се какво појавило, то таки да к мени дођеш у кафану, и да ми јавиш а ја ћу се тамо играти Билијара (отиде).

ГАВРИЛО (шпацира се горе доле) — Но сада сам заиста сасвим другиј човек, него што сам био досад; зато сада сто форинти више вредим, него ли пређе. Сам човек не зна, каква га срећа чека. Еј! али ми је добро казао мог мајстора кочијаш, да ћу ја јоште великиј и славан Господин бити; зато ја сада такову службу имам, да могу честно мене и моју која буде жену обдержавати. Него ако ја овде морам тако дуго стојити, то онда ће ми се досадити. — Дај дакле да зовем оног мог будалу Господара из кафане, нека се барем он са мнош разговара, да не троши тамо бадава своје новце (виче): — Хеј, Милостивиј Господине! Господин Барон! Господин Врбовина!

ВРБОВИНА (држи ке у руци) — Но, шта ћеш?

ГАВРИЛО — Видио сам код ове куће неко подозреније.

ВРБОВИНА — Подозреније? А какво је оно и гди је?

ГАВРИЛО — Ено, тамо седи једна мачка код оцака.

ВРБОВИНА — Ала си ти права будала, та нека седи она сирота мачка тамо, она заиста тебе не дира ништа.

ГАВРИЛО — Јест, али ја знам добро из карти, што знамачује мачка. Јербо тешко оном, коме мачка стоји у картама.

ВРБОВИНА — Другиј пут немој ме за овакве будалаштине изивати напоље, јербо ћу те отерати до врага (оде).

ГАВРИЛО — Но, јоште ми то фали, да ме он отера, пак онда не би био већ више Господарић, јербо би он от мене и ове лепе хаљине отузео.

И С Х О Д 2-иј

Француз и Гаврило

ФРАНЦУЗ — Баш сада нити је Господар Продан, нити је пак онај грубиј Кузман код куће; зато сада могу слободно говорити с Господичном Мачицом (отиде у кућу).

ГАВРИЛО (виче) — Хеј Милостивиј Господине, Господин Врбовина, Господин Барон!

ВРБОВИНА — Но, шта ти је опет, што се тако дереш?

ГАВРИЛО. . . . Француз!)

ВРБОВИНА — Е ништа, ништа, него само позорствуј добро, јербо ме сада весма интересира игра, пак после казаћеш ми све, што се год ту буде догодило (оде).

ГАВРИЛО — Но, ово је један от моде човек, кои не брани, да ако би и целе Регemente милостника к његовој милостници ишли. Право је мени казао мога мајстора кочијаш, да има и такови људи, кои јоште и сами собом воде Кавалире к своима госпојама женама, пак јоште дају им и јести и пити, само кад они не би били код куће, да би им само њиове госпоје имале с ким би се веселиле, играле и у Театр ишле. Али ја ово заиста не би сам могао трпити. Но баш добро што ми нешто паде на памет, да ја морам јоште с Јелком говорити. Знам да ме сада не буде шиљати у Сегедин, јербо би она морала без памети бити, када се не би она сада у мене и моје хаљине заљубила. (куца на врата): — Хеј, људи!

И С Х О Д 3-ти

Јелка и Гаврило

ЈЕЛКА — Тко је то?

ГАВРИЛО (извади један лорњет из цепа и дуго гледа

1) Оштећен рукопис.

№ 1. Grand Chorale

1835

№ 10. Chorale

Handwritten musical score for the first system, including parts for:

- Flauto
- Clavi
- Violon
- Violon
- Basso

Handwritten musical score for the second system, including parts for:

- Violon
- Clavi

Handwritten musical score for the third system, including parts for:

- Violon
- Clavi

Opera / *Il naufragato* / *Caro* / *Byzantina*
 of Aug. 1835.

Јелку) — Хе! дакле не познајете ли ме више, моја лепа голубице?

ЈЕЛКА — Немам чест вас познавати.

ГАВРИЛО — Дакле не опомињује ли те се ви на оног, кога сте јучер у Сегедин у Лустхауз шиљали? То сам ја онај.

ЈЕЛКА (здрави смеје се) — Ха, ха, ха! Дакле ви сте тај?

ГАВРИЛО — Душице моја! та, немојте ми се смејати, јербо сам ја такву службу задобио, да слободно могу себе и јоште мени жену чесно обдржавати.

ЈЕЛКА — Али дакле зашто сте се тако обукли, какогод једно страшило, јербо кад би вас ткогод видио, мислио би, да ћеду вас скоро изнети у виноград да чавке плашите.

ГАВРИЛО — Боже мој, како је будалестиј простиј народ, дакле ви нисте никада видели парадни хаљина. Ја сам сад Камердинер, и никада више не будем узети маказе у руке. Зато, ако ми ткогод баци на очи, да сам кадгод био Шнајдер, бре тако ћу га лупити по образу, да ће му се сви мои пет прстију на образу видити.

ЈЕЛКА — Али зашто дакле?

ГАВРИЛО — А сам не знам, јербо како сам мало пређе на цимеру опазио једне велике грдне маказе, тако сам се био уплашио, да сам мислио, да ће ме шлог ударити.

ЈЕЛКА — Томе се ја чудим, та то је занат особито леп, добар и полезан.

ГАВРИЛО — Еј! знао би сам ја о њему и нешто друго казати, ал ја ћу само ћутати.

ЈЕЛКА — А ја Шнајдере веома радо имам, и ако би ме ткогод од њи запресио, би ја за њега с драгим сердцем пошла.

ГАВРИЛО — О не говорите такве речи, које су ми тако тежко на сердце пале, да се сад кајем, што сам говорио. — Тако? Зар ви радо имате Шнајдере? Хи, хи, хи!

ЈЕЛКА — То се разуме!

ГАВРИЛО — Но дакле сада ћу таки ове хаљине с мене бацити, пак ћу маказе у руке узети.

ЈЕЛКА — Али молим вас кажите ми, какав је био тај будала, кои вам је те хаљине дао?

ГАВРИЛО — Хеј, то је један паметан Господин, јербо он више новаца има, него ли главе на коси.

ЈЕЛКА — Дакле а тко је тај ваш Господин?

ГАВРИЛО — Господин Барон Врбовина.

ЈЕЛКА — То би сам и сама могла погодити, јербо у целој вароши не палази се већиј будала од њега.

ГАВРИЛО — То немојте више казати, јербо ћете ви и ваша деца и ваше деце деца сви пропасти.

ЈЕЛКА — Тако и сад вам кажем, да је он будала, будала, будала и сметењак!

ГАВРИЛО (истргне сабљу) — Мучи, девојко! Зашто ћу ти сад отсећи главу.

ЈЕЛКА — Гледајте, то је красан милостник, који хоће својој милостници да отсече главу.

ГАВРИЛО — Еј, та ја то нећу, но само сам се шалио. Него, ако ви мене узмилујете, то онда волим ја мом Господину, мени, Французу, старом Господару и Господични Маци отсећи главу.

Дует песма

Морам се сердити, немој се сердити,
Морам се сердити, кад којешта говориш.
Ја ћу ти купити три пара ципела,
И четир мараме, да се удаш за мене.—
Нећу се удати, него се љубити,
Да, душо Јелчице, ти се хоћеш удати.—
Удај се за мене, нипошто за тебе,
Зашто те милујем, а ја тебе не љубим (оду).

И С Х О Д 4-тиј

Кузман пијан долази из крчме.

Хеј, какво добро вино овде на ћошку по четири крајцаре ицу точе, ха! Та чисто таласа се по грлу и тако дебело цури у њега какогод мачији реп. Шест ица и пол сајтлика попио сам, а то сам зато учинио, да ми се мало крв раскисели, и да ме вашчице и море ноћом не гуше и не притискивају, јербо сам разумети могао, да оне сладку крв милују, какогод комарци, муве, обади и слепи мишеви. — Зато от шест ица могла би ми се крв раскиселити, ако би само хотјела (пева пијан).

Песма

С оне стране Мораве, бела дудо, бео шатор разапет.
Бео шатор разапет, бела дудо, под њим седи Левента.
Под њим седи Левента, бела дудо, на крилу му Латинка.
На крилу му Латинка, бела дудо, Латински му говори.

Латински му говори, бела дудо, Арнаутски заноси.
Арнаутски заноси, бела дудо, љуби мене Латинко.
Љуби мене Латинко, бела дудо, а ја ћу те љубити.

И С Х О Д 5-тиј

Г. Продан и првиј

Г. ПРОДАН — Но, дакле јеси ли свагда добро чувао и пазио?

КУЗМАН — Јесам.

Г. ПРОДАН — Ти угурсузе и да би ли те поганиј, како видим, та ти си пијан.

КУЗМАН — Ја нисам, Господару, јербо сам ја овде свагда био на стражи.

Г. ПРОДАН — Дакле јесу ли јој били овде њени милостници?

КУЗМАН — Они су овде обадвоица били, то јест и Петар и Павао.

Г. ПРОДАН — Кои враг! Какав Петар и какав Павао?

КУЗМАН — Та они, које сте ми заповедили, да их унутра не пуштам.

Г. ПРОДАН — Ја већ видим, да си ти луд и до века осташеш луд, дакле ако ја само кога унутра нађем, то онда ћу ти ја разбити ту твоју магаређију главу. Сад добро пази, шта ти хоћу да кажем, иди унутра, баци те виле и обуци моју ћурдију.

ГАВРИЛО (изиђе из сцене и слуша).

Г. ПРОДАН — Јербо ево овде пише ми моја сестра, да ће она данас или сутра доћи из Ирига, и коме она препоручи моју кћер за супругу, ономе ћу је ја дати.

КУЗМАН — Добро, дакле разумем, мој драгиј Господару!

Г. ПРОДАН — Но, дакле ајде што скорије да се преправимо и да ју дочекамо (оду).

И С Х О Д 6-тиј

Гаврило, после и барон

ГАВРИЛО — Шта? дакле он чека његову сестру из Ирига, пак ономе да он даде његову кћер, коме она рекне. Хеј, знам да ће онда бити част до колена, само кад би се и ја онда могао

тамо гдигод утрпати. — За Бога! Не би ли то добро било, да ја мене у женске хаљине преобучем, и тамо к њему отидем, како да би ја његова рођена сестра био, него ја би се морао најпре с мојим Господином о овом совјетовати (виче): — Хеј, Милости-виј Господине! Господин Барон! Господин Врбовина!

ВРБОВИНА — Но шта се дереш и ђипариш тако, сад ћу ти таки 25 дати оцебити.

ГАВРИЛО — Но, то би било јоште лепо, ја се све за вас бринем, а ви ми јоште и дегенеке обећавате.

ВРБОВИНА — Дакле шта се догодило, кажи што брже.

И С Х О Д 7-миј

Француз и први

ФРАНЦУЗ (трчи из куће напоље, и када ову двојицу опази, а он се врати натраг, пак сакрије се и преслушава):

ГАВРИЛО — Ирижке вароши сестра долази.

ВРБОВИНА — Какве будалаштине опет блебећеш?

ГАВРИЛО — То је истина, јербо је баш овде стајао стариј Господар с његовим слугом Кузманом, и казао је, да ће само онај Господичне Маце ручицу задобити, кога Ирижке вароши сестра препоручити буде.

ВРБОВИНА — Е, дакле совјетуј ме, шта да чинимо.

ГАВРИЛО — Та ви сте Господин, тако ја мислим, да ви више памети имате, него ли ја, јербо сте ви више ћурака, пататка, голубчића, копунова, фазана, локумића, гусака, шнефова, вивака, гибаница, дроздова гурабија, торти, кобасица, зецова, телаца, паштети, јагањаца, сутлипита, попаре и мандаре спра-скали, него ли ја.

ВРБОВИНА — Угурсузе један! Зар ти мене не знаш боље чествовати?

ГАВРИЛО — Но, дакле у овом послу хоћу вас послужити, и у чему буде совјетовати. — Ја сам један пут једну књигу от једног Мађистера за два грошића купио, из које сам многе политике и компламенте научио. И овај мађистер казао ми је, да мудри људи ове речи међу у њиову беседу, како на примјер: Понеже да — равним начином — за ненепростојно јест — покорњејше просим — обвезателњејшиј клиент — ко услугама готовјејшиј — и тако далше.

ВРБОВИНА — Дакле шта ћемо с онолико неполезнима речма радити?

ГАВРИЛО — Ви ћете мени дати ваше хаљине, пак онда ја ћу се обући како један Барон, и за вас ћу Господичну Мацу с овима речма испросити. Понеже да ја из милости Божије јесам постао Бароном, из узрока дакле сега, да ја нисам от дрвета или от камена сотворен, него какогод и друге твари, а најпаче какогод рогата Марва онгчуштавам љубави велику силу; уз узрока дакле сега, дошао јесам овамо, какогод један убогиј —

ВРБОВИНА — Један убогиј магарац, је л? Бре, ћути, Медведе један, нећу те ни у чему слушати, него иди до врага, ја ћу знати мене и без тебе у овом дјелу помоћи (оде).

ГАВРИЛО — Е, дакле добро, и ја ћу опет мене сам знати овде помоћи (оде).

ФРАНЦУЗ — Сад сам већ љубав моје красне Мачице задобио, него само то ми јоште заостаје, да би сам каквим измишљеним лукаством, преваром и обсеном могао и њену задобити ручицу. Зато дакле брзо, јербо љубов и превара јесу многе милостнике срећне учинили (оде).

И С Х О Д 8-миј

Театр претвори се на једну собу

Маца и Јелка певају дует

Песма

Смиљан, Смиљанине. Покисну ти перје.

Ха, ха, ха, нека, нека. Покисну ти перје.

Нека, нека кисне. Друго ми се вије.

Ха, ха, ха, нека, нека. Друго ми се вије.

Није, није мени. До мојега перја.

Ха, ха, ха, нека, нека. До мојега перја.

Већ је, већ је мени. До моје невоље.

Ха, ха, ха, нека, нека. До моје невоље.

Гди ми, гди ми другиј. Преотимље драгу.

Ха, ха, ха, нека, нека. Преотимље драгу.

Ал је, ал је неће. От мене отети.

Ха, ха, ха, нека, нека. От мене отети.

ЈЕЛКА — Сладка Господично! а зашто сте тако невесели?

МАЦА — Ах!

ЈЕЛКА — Друго и не чујем по целиј дан од вас, него све ах, ох, ух!

МАЦА — Ја не знам, како ти можеш свагда весела бити.

ЈЕЛКА — А ја опет не знам, како ви можете свагда не-весели бити.

МАЦА — О! али ја не знам како би могла весела бити.

ЈЕЛКА — Господично моја, ви сте млади, лепо и богатиј, пак имате милостнике младе, лепе и богате.

МАЦА — Е, ја немам ни једнога.

ЈЕЛКА — А тко је дакле тај Барон Врбовина, који свакиј дан овуда околу наше куће шуња се и лиже кућевне зидове?

МАЦА — Е, ја оног човека терпити не могу.

ЈЕЛКА — То је истина да он има доста порока на себи: јербо прво је, да он сваки дан чини вам досаду.

МАЦА — Тако је.

ЈЕЛКА — Друго је да се он у вас смртно заљубио, а и то није добро.

МАЦА — Тако је.

ЈЕЛКА — Треће је, тко зна може бити, да се он у само ваше новце заљубио.

МАЦА — Тако је.

ЈЕЛКА — Истина, али ви Господична имате јоште и више милостника.

МАЦА — Ја не знам, тко би то био.

ЈЕЛКА — Францускиј Кавалир!

МАЦА — Е, иди Бога ти, немој се шалити.

ЈЕЛКА — Јест истина, јербо и онај има доста порока на себи.

МАЦА (трже се на ово): — А какви би су то били, молим те, кажи ми.

ЈЕЛКА — Прво је, да вам и он чини свакиј дан досаду.

МАЦА — О то баш није све истина.

ЈЕЛКА — Друго је, да се и овај у вас смртно заљубио.

МАЦА — Е, није ни то истина.

ЈЕЛКА — Треће је, богзна, ваља да се и овај у ваше новце заљубио.

МАЦА — Но то баш сасвим није истина.

ЈЕЛКА — Из овог разговора само онај не зна кога ви милујете, који неће само да зна.

МАЦА — А како опет ти стојиш с твои милостници?

ЈЕЛКА — А кога ви мислите, да ја милујем, зар оног нашег издрпаног Кузмана?

МАЦА — Ништа за то, ако је он ииздрпан, зато те он опет милује.

ЈЕЛКА — Боже сахрани! Та морала би после месец дана ићи просити, јербо би ми и хаљине моје прождерао и попио.

МАЦА — А како стојиш с оним твоим Шнајдерским Калфом, који те је хтео овде пред врати да испроси, је ли и тај тако издрпан?

ЈЕЛКА — Био је издрпан, али сада тако изгледа, како какав у Иригу Пандурскиј капрал.

МАЦА — Но дакле слободно удај се за њега.

ЈЕЛКА — Еј, не хитам ја тако брзо, јербо код мужскиј лица налазе се многи пороци какоти напимјер гордост, коју ми како жене, морамо је под ноге наше да потremo, и све људе да зауздамо.

МАЦА — А како бисмо могли ми то учинити, кад смо ми жене слабе твари?

ЈЕЛКА — Еј нама је дала наша нарав к томе оружје.

МАЦА — А какво је то, кажи и мени да знам.

ЈЕЛКА — Плач, смеј, сердити се, пркосити, претварати се, знати простити, знати у обумиране падати, и тако даље.

МАЦА — Хеј, ала си ти лукава лисица. А от кога си ти то све научила.

ЈЕЛКА — От вас и от ваше мамице.

И С Х О Д 9-тиј

Г. Продан и перве

Г. ПРОДАН — Но ти, драга кћери моја, већ твоме дјевичеству биће скоро конац.

МАЦА — А зашто дакле, љубезни Алице?

Г. ПРОДАН — Зато, што моја сестра из Ирига долази.

МАЦА — А што је њој до мог дјевичества?

Г. ПРОДАН — Ево овде у овом писму стоји, да она данас или сутра к нама доћи буде, и то објештава, да ће она теби једног разумног, честног, учтивог и добро имућег младожењу препоручити.

ЈЕЛКА — Ми много не маримо за разумног и учтивог.

Г. ПРОДАН — А тко тебе пита, ћути ти само, блебетушо једна, и језик за зубе. Ја знам, драга кћери моја, да ће и теби ои по вољи бити, кога твоја тетица теби препоручити буде.

ЈЕЛКА — Али ја знам, да он њој неће бити по вољи.

Г. ПРОДАН — Дакле ти јоште не држиш језик за зуби? Језичнице једна!

МАЦА (држи мараму на очима и плаче, после седне на столицу и подними се на астал).

ЈЕЛКА — Не видите ли, стариј Господару, како млада Господична хоће се да разболе ради њеног младожење, кога јој њена тетица хоће да препоручи.

Г. ПРОДАН — А шта ти фали сладка кћерице моја? Јеси ли, доиста, болестна? Та проговори макар и једну реч, и немој твог љубезног Апицу да опечаљаваш. — Дакле не можеш говорити, зар ти је тако зло? (к Јелки): — Томе си ти све крива, ти говорушо и блебетушо једна! — Но дакле како ти је, сладка девојчице моја? Јао мени, та она ништа не говори, зато морамо кога по Доктора послати.

ЈЕЛКА — Е да, по Доктора, баш сте погодили, какогод шилом у врећу. Ја знам шта младој Господични фали. Ја само њој да проговорим једну реч и она ће тако оздравити.

Г. ПРОДАН — Но дакле проговори, ти проклета душо, и не гледај да се овде моја сладка кћи даље мучи.

ЈЕЛКА — Ако желите да ја говорим, а ви уклоните се одавде.

Г. ПРОДАН — Куд би се ја одавде уклонио? Зар би дакле зато била моја мила кћи болестна, што би њен љубезниј Апица овде био.

ЈЕЛКА — Е није она због вас болестна, него због њене тетице, која јој младожењу из Ирига води.

Г. ПРОДАН — Да си тако умукла, змијо, и да би ли скорпио женска, зашто ћу ти сад овом трсковачом леђа натрти! Тко је то чуо, да једна девојка за свог младожењу разболе се?

ЈЕЛКА — Е добро, ако се ви нећете одавде уклонити, ја не марим, нека умре ваша мила Марица, и ако ви за њу не марите, то ја не марим за њу јоште мање.

Г. ПРОДАН — А како не би марио ја њен милиј Отац, за мојим милим дететом, ти проклетиј женскиј ђаволе, ти туркињо једна, ти змијо и скорпијо паклена.

ЈЕЛКА (тура га напоље) — Дакле идите, та идите напоље! (истура га, а он пак све натраг обзире се): Господична! Устајте и горе погледајте, овде у соби нема никога, него смо ми саме самцате.

МАЦА — А гди је дакле мој Апица?

Г. ПРОДАН — Овде сам, дражајша кћери моја! Овде сам!
МАЦА (чини како и најпре).

ЈЕЛКА — А зашто сте опет дошли стариј Господару, ето видите, да сте опет све покварили. Зато идите, идите напоље (изтура га). Но сада смо баш саме, зато устаните, Господично, и да гледимо, како ћете се от овог досадног младожење ослободити.

МАЦА — Јест, али је ли то могуће?

ЈЕЛКА — Јест, јест, то је могуће. А и то је могуће да ћемо и младожењу у Дунав турити, пак ако би и на то дошло, то и стару тетицу, ако би тако немилосердна била, и не би от њеног намјеренија отустати хотјела.

МАЦА — О, молим те не говори те твоје речи, које не коштују ништа.

ЈЕЛКА — А коштоваћеду ли дакле оне више, које францускиј Кавалир говорити буде.

МАЦА (устане и развесели се када је о Французу чула говорити) — Дакле молим те, кажи ми шта ће он говорити.

ЈЕЛКА — Сад немам часа вама све то казати, него толико могу вам казати, да јоште данас мора стариј Господар вашу руку францускоме Кавалиру вручити.

МАЦА (смеши се) — Ти свагда знаш нешто казати, чему се ја морам смејати.

Г. ПРОДАН (кад је чуо, да му се кћи смеје, ступи унутра) — Хе, дакле не фали ти ништа? Та ти се смејеш, драго детенце моје! Јел, да ћеш данас радо и весело удати се, учини дакле то за моју љубав, драга Марице.

ЈЕЛКА (опет га тура) — Не говорите о удадби, стариј Господару, зашто ће се млада Господична опет паново разболети.

Г. ПРОДАН — То ја не верујем, јербо њена мати није се разболела, кад је за мене полазила, а моја је Марица баш таква какогод и њена мати.

ЈЕЛКА — Е, онда су друга времена бивала.

Г. ПРОДАН — Дакле ти мене свагда поправљаш, језични-
цо, и да би ли блебетушо девојачка.

И С Х О Д 10-тиј

Врбовина и први

ВРБОВИНА — Сад вас последњиј пут питам, хоћете ли ми дати вашу кћер или нећете?

Г. ПРОДАН — Дотле не могу вам ништа казати, докле год
моја сестра не дође из Ирига. И ако она тако уреди, то онда
не браним нека буде моја кћи ваша супруга.

ВРБОВИНА — Дакле добро, ако је то тако, то ви морате
са мном изићи на мегдан.

Г. ПРОДАН — Хоћу, да, зар сам изван памети?

ВРБОВИНА — То мора бити.

Г. ПРОДАН — Ал' кад ја нећу, пак шта ћемо онда?

ВРБОВИНА — Ако нећете, а ја ћу доћи с мојима људма,
пак ћу вашу кћер силом от вас отети.

ЈЕЛКА — Само пробајте овамо доћи, бре све ћемо вам
ваше очи изгребати.

Г. ПРОДАН — Ха, ха! Баш добро што ми паде на помет.
Јелка! иди по мог брата Капетана, поздрави га од мене, и моли
га, нека тако дође и ону велику татарску сабљу са собом
донесе (метне Барону столицу и понуди га да седне): Молим
изволите мало пречекати, сад ће мој брат тако овамо доћи,
зашто се он зна бољма касапиту, него ли ја, јербо мени деркћу
руке, а он је опет многима људма поодфараклисао уши и но-
сове. Између тога молим вас изволите се посадити, он ће тако
овде бити.

ВРБОВИНА (уплаши се) — Ја на њега сада не могу чекати,
јербо многе послове имам у вароши совершивати, него како
моје послове совершим, ја сам онда тако овде, и онда ћу вам
се отмастити. Знам отмастити! (побегне, и кад је хотео напоље,
то удари се с Кузманом) (Маца пева).

Песма

Тако дакле твоју славу, воћко мила, време губи.

Тако л красну твоју главу завидљива јесен губи.

Газећ шушти лака моја нога; по останци сувог

лишћа твога.

Блед јошт виси тек гди који, ветрића се сваког боји.

*

Но теби је покој мио, к ком се често клониш сада.

Јербо ти је живот био сваком полза и отрада.

О колику с љубким плодом радост, какву л нама
ти принесе сладост;

Сунца жаркост кад нас мори, ти нам милу сенку

створи.

О, да и ја, теби равно, кроз мој живот с ползом
прођем.

Да доживим јесен славно и с покојем к гробу дођем.
 По могућству плоде да принесем, и ту славу са
собом понесем.

Твој је живот сваком био сладак, полезан и мио.

И С Х О Д 11-тиј

Кузман, г. Продан, Маца, Јелка, затим и Гаврило

КУЗМАН — Господару Иришке вароши сестра већ је овде!

Г. ПРОДАН — А гди је моја драга сестрица, доведи је
 овамо таки.

КУЗМАН — Она је у Кујни, и пуши дуван.

Г. ПРОДАН — Иди, медведе један, како би она пушила
 дуван? отвори јој врата.

(Кузман отвори јој врата, а Гаврило ступи унутра)

ГАВРИЛО (у женским хаљинама обучен и женским гласом
 говори): О, мој драги брате! О, колико сам се трудила, докле
 сам овамо дошла, да вас јоште један пут у мом животу
 загерлим!

Г. ПРОДАН — О! драга сестрице моја, изволите се поса-
 дите. Девојке, пољубите вашу Госпоју теткицу у руку (учине).

ГАВРИЛО — Е, хвала Богу, како су лепо порастле! Не би
 сам никада мислила, да от оног времена, от кад сам их на ру-
 кама мојима држала и носила, да би су тако велике нарастле.

Г. ПРОДАН — Е та није то та, коју сте ви на рукама
 држали, зашто она је већ давно умрла. Али молим Вас, драга
 сестрице моја, само кажите ми, што раду наши стари у Иригу?

ГАВРИЛО — Они су сви здрави, хвала Богу!

Г. ПРОДАН — А стариј Господар Божа Бакал, живи ли
 јоште?

ГАВРИЛО — Живи и он и жена и сви здрави су,
 хвала Богу.

Г. ПРОДАН — Како би то могло бити, па већ има 40. го-
 дина от како му је жена умерла.

ГАВРИЛО — То је истина, али се он опет по другиј пут
 оженио.

Г. ПРОДАН — Идите, богавам, како би то могло бити, та онда му је јоште било већ 70 година.

ГАВРИЛО — Хе, такви су људи, јербо кад оматоре, а они онда највише побесне и помаме се за женама.

Г. ПРОДАН — Али молим вас, драга сестрице, јоште нисте казали, како је умрео мој шогор, а ваш муж?

ГАВРИЛО — Ах чисто сердце у мени пуца и распада се, кад се само опоменем на оне његове страшне муке, које је он бедниј човек претерпио (плачевно) — Ја се на њега тако опомињем, како да би га сада очима мојима гледала. Био је баш један лепај летниј дан, дакле ми отидосмо у башчу на шпацир, а ја сам међутим заповедила мојој служкињи, и казала сам јој: Роксо! дед начини повелике гомбоце, јербо их мој Господар особито милује: али служкиња, како што су и друге служкиње, није добро пазила на моје речи, него је такве велике гомбоце направила и умесила, како год ваша глава, а при том јоште и овај је зао обичај она имала, да је свагда по једну дрвену шкљоцу у недри носила, пак како је месила гомбоце, онда јој испала шкљоца из недара у тесто, коју је она после с тестом заједно умесила. Ја о овом нисам ништа знала. Ми дакле дођосмо кући, а мој је Господар био опет гладан и поче гомбоце гутати све једну за другом. И, о несрећниј онај час, он је прогутао и ону гомбоцу, у којој је шкљоца била, и онда таки поче му зло бивати. Ја и Рокса таки почесмо га за врат с песницама тући, како смо год јако могле, све овако (указује Продану, за врат лупајући га) да би му гомбоц искочио. Али ово му није ништа помогло, зато узедосмо и оклагину, пак лупасмо га за врат колико смо год могле, али и то му није ништа помогло. — Најпослед отвори му се у трбуу шкљоца и разсече му сердце на полак. — О! јао мени, несрећници и жалостници, што сам морала најбољег на свету мужа изгубити (плаче).

Г. ПРОДАН — Не плачите, драга сестрице. Дакле после није вам се срећа појавила за кога удати се.

ГАВРИЛО — Како не би се појавила, кад су млади Кавалири терчали око мене какогод шашка, нисам се могла бранити, али ја сам у себи закључила; никада више не удати се. Ништа мање зато опет дотле је ишао за мном и молио ме некиј Господар Копунович, докле год нисам била за њега пошла. Али, ах несрећниј онај час, и от овога ме је разлучила страшна смрт.

ЈЕЛКА — Али молим, Госпоја тетице, кога је разлучила смрт: вас или вашег Господара?

Г. ПРОДАН — Ти будало једна и да би ли теле! Та ти видиш, да моја сестра живи, тако морао је њен Господар умрети.

ГАВРИЛО — Тако је, он је умрео; него кад би он от наравне своје смрти умрео, то не би сам ни марила, али када помислим на његову страшну смрт, та морала би тако рикати какогод марвинче (урла).

И С Х О Д 12-тиј

Кузман, после Француз и први

КУЗМАН — Господару! Иришке вароши сестра већ је овде!

Г. ПРОДАН — Ти блесане један! Зар не видиш да је она већ овде?

КУЗМАН — Е, та није та, него нека друга сестра јест к вама дошла.

Г. ПРОДАН — А како би то било? (к Гаврилу): Али, драга моја сестрице, каква би то друга моја сестра била, та ја немам другу сестру, него само вас.

ГАВРИЛО — (клекне, дигне руке горе и мужским гласом проговори) — Ах, милостивиј Господару Продане, простите ми, ја нисам ваша сестра!

Г. ПРОДАН — А тко си ти дакле?

ГАВРИЛО — Ја сам један сирома Шнајдерскиј калфа и зовем се Гаврило Скакавац.

Г. ПРОДАН — А који те је хантрак натентао такву маскару од себе правити.

ГАВРИЛО — Ја сам мислио, да ће код вас весеље бити, зато сам и дошао овамо, да се мало нараним.

Г. ПРОДАН — Но ти мајмуне један, ја ћу тебе с тим каштиговати, да ти у овима хаљинама остати мораш. — Иди, Кузмане, и доведи ми моју драгу сестрицу (Кузман изиђе и доведе Француза) — О моја драга сестрице, простите ми, да сам се морао с овим марвинчетом тако дуго овде задржавати!

ФРАНЦУЗ — (обучен као жена и говори женски) — Зато ништа, него ми је драго да сам вас, Господару брате, у добром здрављу застала.

ЈЕЛКА (тајно к Маци) — Господична! ово је Францускиј Кавалир!

МАЦА (уплаши се и повика) — Хе!

Г. ПРОДАН — Шта ти фали, моја драга кћерице? Ево овде дошла ти је твоја Госпоја тетица из Ирига, дакле пољубите се.

ФРАНЦУЗ — О ходи овамо к твојој тетици, мила моја Марице! (пољубе се).

Г. ПРОДАН — Но ово ти је сад права твоја тетица, и знаш, да ћеш се радо удати за онога, за кога те она опредјели.

МАЦА — О, с драгим сердцем.

ФРАНЦУЗ — Нашла сам ја теби, сладка Марице, једног таквог Кавалира с којим ти срећна хоћеш бити, ја сам га сама собом довела: него не знам хоће ли се вама, Господару брате, допадати овиј брачниј Контракт, који је већ овде код мене. Ево, читајте га.

Г. ПРОДАН (чита) — Весма добро и мени је повољно, него добро би било, да би младожењу пређе видила и с њим се познала.

ЈЕЛКА — Е, то није сада мода, да се пређе упознавају, јербо и садашњи Принцеви жене се и удају се, а најпре нису једно друго никада видели.

Г. ПРОДАН — Да си таки умукла, ти језичница и блебетуша једна, зар смо ми Принцеви? — Је ли моја сладка кћерице, да ће тако боље бити, како што ја кажем?

МАЦА — Мени је свеједно, како год што заповеда мила моја Госпоја Тетица.

ЈЕЛКА — Но, дакле да подпишемо Контракт.

Г. ПРОДАН — Не браним ни то! (подпише се Г. Продан, после Маца, а напоследак и Француз).

ГАВРИЛО — А хоћу ли се ја подписати?

Г. ПРОДАН — Не браним, како сведок подпиши се.

ГАВРИЛО — Али ја не знам писати.

Г. ПРОДАН — Сад молим вас, драга сестрице, доведите ми тог младожењу.

ФРАНЦУЗ — Он је већ у кући, таки ћу га овамо довести (изиђе с Кузманом и баци женске хаљине, а у Кавалирским ступи унутра).

Г. ПРОДАН — О, от какве велике брига јест ме ослободила мила моја сестрица. Моје сердце јест ми се напунило пуно радости и веселја.

ЈЕЛКА — И моје (к Маци) — Је л' да се и ваше сердце напунило, мила Господично?

МАЦА — (смеша се и маше главом, да јест).

ГАВРИЛО — А моје се срце јоште није напунило ни с радостију ни весељем.

Г. ПРОДАН — Но, но, не старај се и ти, и за тебе ће бити доста јести, доста пити, да ће ти пукнути трбу, ако се од многог јела чувати не будеш.

ФРАНЦУЗ (ступи како Кавалир) — Но, ево вам ваш обећаниј Кавалир.

Г. ПРОДАН — А гди је моја мила сестрица?

КУЗМАН (обукао је оне исте хаљине, које је Француз био збацио и женским гласом говори): Овде сам, мој милиј брате!

Г. ПРОДАН — Та ово је мој издрпаниј и пијаниј Кузман! Ја како видим, овде су неке преваре и издателства, али ја ћу сада спасти батину и изићи ћу процесу на крај! (узме батину).

ГАВРИЛО — Тако, тако, и немојте, Господару, да то терпите.

КУЗМАН — Та ја сам ове хаљине само зато обукао, зашто их је овај Господин са себе збацио.

Г. ПРОДАН — О ви сте сви разбојници! пуштајте! херсузи! крадљивци! варалице!

ГАВРИЛО — Овамо, овамо, стариј Господару! (стане за Г. Проданом, пак његовом руком бије Француза и Кузмана):

ФРАНЦУЗ — Господару Продане, молим вас немојте се срдити, дјело већ не може се променути, јербо сте Контракт подписали. Дакле ваша је кћи моја супруга. — Зато, ако ме разљутите а ви или ми платите винкулум 40 хиљада талира како што гласи Контракт, или ја ћу вашу кћер преко мора однети.

Г. ПРОДАН — Будалаштина! је л', кћери моја Марице, да ти нећеш ићи с њим?

МАЦА — Та с моим мужем морам, ако ћу и по целом свету ићи, тек ја морам зато опет с њим путовати.

Г. ПРОДАН — Ајао мени жалостном и несрећном превареном старцу!

КУЗМАН — Стариј Господару! Иришке вароши сестра јест већ дошла.

Г. ПРОДАН — Таки да си ућутао, ти злодјеју и да би ли псе поганиј, мене су добро насапуниле моје обешенице сестре! — Но, али не браним (к младенцем): Будите дакле једно с дру-

гим, већ видим да не могу изменути посао. Зато дакле на мени узети може сваки човек примјер, који год има кћер, и ако би стотину сестара дошле из Ирига, то опет нека никаквој не верује.

Песма: дует

У башчи ми ружа цвета, ја је не берем,
Чекала сам, тебе душо, да с тобом берем,
Зато, милом Богу хвала, ја те дочека,
Сад можемо ружу брати за нашег века.
Буди здрава и весела, драга Марице,
И ти милиј и љубезниј, сладкиј Васице!
Да живимо у љубови и у радости,
А родитеља нашега драгој милости.

СТРАНЕ И МАЛО ПОЗНАТЕ РЕЧИ

<i>апица</i>	— татица (деминутив од мађарског ара — отац)
<i>Апсара</i>	— име пса
<i>бардак</i>	— стаклени суд оплетен прућем
<i>бештински</i>	— бестијалан
<i>бољма</i>	— боље
<i>веселе</i>	— свадбени пир („само ради весела рад би сам се оженити“)
<i>винкулум</i>	— веза (vinculum conjugale = брак)
<i>гаталица</i>	— загонетка
<i>гомбоц</i>	— кнедла, јело од кромпира, брашна и масти
<i>далше</i>	— даље („и тако далше“)
<i>дегенек</i>	— палица, такође и ударац палицом
<i>дејствије</i>	— чин
<i>дјевичество</i>	— девојаштво
<i>довабити</i>	— призвати
<i>ешкут</i>	— заклетник, поротник. Мађарски esküdt
<i>здрав</i>	— у смислу читав („Идите одавде докле сте здрави“)
<i>исход</i>	— појава
<i>ица</i>	— холба, мера за течност (ица вина)
<i>језичница, говоруша</i>	— жена која много говори
<i>ке</i>	— так билијарски
<i>Латинка</i>	— има више значења: Италијанка, жена „римске религије“, женско име
<i>Левента</i>	— По Вуку левентовати значи беспосличити, Међутим у нашем народном стиху, одакле је и узет, Левента значи јунак, витез
<i>лептирити</i>	— облетати као лептир
<i>Лустхауз</i>	— кућа (вила) за уживање
<i>мандара</i>	— сиротињско јело од мало масти, брашна и воде
<i>милостник</i>	— љубавник
<i>напраскати</i>	— добро се најести

наравни	— природни (наравна смрт = природна смрт).
неполезан	— некористан
објештавати	— обећавати
опечаљавати	— жалостити
ордре	— заповест (француски l'ordre)
останак	— остатак
отмастити	— одмаздити
отрада	— радост
отфаракликати	— отфикарити, отсећи („отфаракликати уши“)
ошчушчавати	— осећати
пасамант	— ширит, гајтан (француска реч <i>rassement</i>)
Пемска	— Чешка (од немачке речи <i>Böhmen</i>)
плезирати	— у комаду се изврће француска реч <i>plaisir</i> у <i>plisser</i> — наборати. Фризери праве од равне косе таласе и наборе
(код берберина)	
полза	— корист
понеже	— пошто
престати	— значи овде и пристати
разтресати	— у смислу натресати
распараилисати	— поцепати („распараилисати плундре“ = поцепати чакшире, широке)
скројити некоме јаку	— притегнути некога
сомњеније	— сумња (без сомњенија = бесумње)
соотечествени	— сународни
ћурдија	— кратко одело. Некад турска ратна униформа. У Војводини кратак капут са пелцом
ујакирити у кладе	— укљештити
хантрак, андраг	— значи у народном говору што и ђаво
Цухтхауз	— казнени завод
черек, черег	— четврт
чествовати	— поштовати
шашка	— скакавац („трче кавалири како год шашка“)
шкљоца	— бритва са дрвеним корицама
шнефови	— умућени шећер и беланце од јајета (шне)

САДРЖАЈ

	Страна
М. Н. Предговор — — — — —	5
Светислав Шумаревић: <i>Шнајдерски калфа</i> — — —	7
<i>Шнајдерски калфа</i> , комедија у 2 чина — — — — —	13
<i>Стране и мало познате речи</i> — — — — —	49

МПУС

Б Д 821.163.41-2

ВУЈИЋ Ј.

Шнајдерски калф

000003184

COBISS •